

ARTYKUŁY ORYGINALNE
NAUKI SPOŁECZNE

Maciej Urbańczyk
Politechnika Bydgoska im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich

Mem jako obraz społeczeństwa – nastawienie Polaków do migrantów

Wpłynęło: 17.07.2024 rok; zrecenzowano: 22.07.2024 i 29.08.2024; zatwierdzono do publikacji: 31.08.2024 rok

Streszczenie: Artykuł analizuje sytuację w Europie XXI wieku, koncentrując się na kryzysie migracyjnym oraz nastawieniu Polaków do poszczególnych grup migrantów. Punktem wyjścia rozważań jest mem, jako odzwierciedlenie społeczeństwa. Badanie, przeprowadzone za pomocą ankiety, pokazuje, że obawy Polaków wobec migrantów wynikają w większości z troski o bezpieczeństwo, a nie z rasizmu. Polacy wykazują wysoką tolerancję wobec pracujących migrantów odmiennych ras i religii. Podkreślona jest rola memów jako narzędzia do wyrażania nastrojów społecznych oraz ich odzwierciedlenia rzeczywistych opinii publicznych, zwłaszcza wśród młodego pokolenia. Jednakże ważne jest uwzględnienie kontekstu i prześmiewczego charakteru memów, by właściwie interpretować ich znaczenie.

Słowa kluczowe: mem, migranci, uchodźcy, imigranci, Europa, kebab

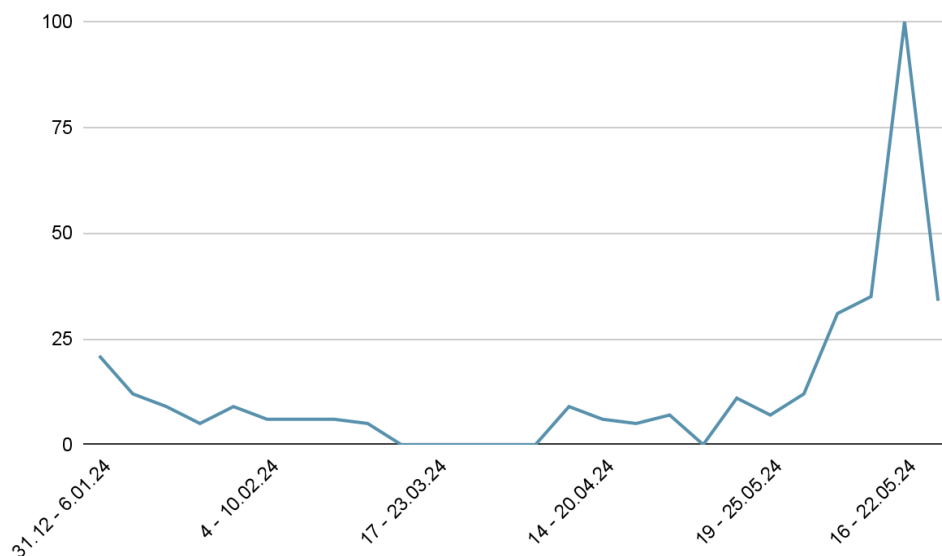
1. Wstęp

Europa XXI wieku targana jest nieprzerwanie wieloma problemami: od kryzysu spowodowanego załamaniem się amerykańskiego rynku nieruchomości w 2008 roku, przez reakcje rządów na pandemię COVID-19, aż po szalejącą na wschodzie wojnę na Ukrainie, z widmem rozszerzenia konfliktu na resztę państw europejskich. Prócz tego od około 10 lat¹, głównie w krajach zachodnich, panuje kryzys migracyjny; w latach 2015 – 2023 zarejestrowano łącznie ponad 7,8 miliona wniosków o azyl². Temat ten stał się w Polsce niezwykle głośny w 2024 roku, za sprawą wyborów do parlamentu europejskiego oraz kontrowersji wokół paktu migracyjnego, który to ma zmuszać państwa członkowskie do przyjmowania migrantów z krajów posiadających ich znaczną ilość (np. Niemcy, Francja, Włochy), pod groźbą kar finansowych. Osobną kwestią stała się wojna hybrydowa, mająca miejsce na granicy Polski z Białorusią, podczas której setki osób próbują dostać się na teren III Rzeczypospolitej. Sytuacja ta ze względu na swój z natury nielegalny precedens, nie będzie szczegółowo omawiana

¹ Warto zaznaczyć, że początków kryzysu migracyjnego w Europie można dopatrywać się już wcześniej, jednak powszechnie uznaje się rok 2015 jako jego symboliczny początek. Więcej na ten temat w części “Geneza kryzysu migracyjnego”.

² Liczba ta nie obejmuje 4,4 miliona osób uciekających przed wojną na Ukrainie, które nie musiały składać wniosków azylowych. Źródła: Europa.eu, *Wnioski o azyl w UE* – <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/asylum-applications-eu/#0> [dostęp: 16.07.2024 r.] oraz M. Magraf, *Wzrasta liczba wniosków o azyl w EU. Nowe dane* – <https://www.dw.com/pl/wzrasta-liczba-wniosk%C3%B3w-o-azyl-w-ue-nowe-dane/a-68396814> [dostęp: 16.07.2024 r.].

w niniejszym artykule, jednak należy o niej pamiętać w kontekście nastrojów społecznych, panujących w kraju. Największe zainteresowanie tematem miało miejsce w czerwcu tego roku, co obrazuje wykres 1. W związku z dużym zainteresowaniem opinii publicznej, potencjalnego wpływu migracji na sytuację wewnętrzną Polski oraz licznych kontrowersji, jak i stereotypów narastających wokół tematu, należy przyjrzeć się mu w sposób możliwie najlepiej obrazujący nastroje społeczeństwa. Jak z kolei wiadomo, od wielu lat następuje powolne przenoszenie dyskusji publicznej, dialogu oraz pracy z świata realnego, do Internetu, co tworzy nowe formy ekspresji oraz wyrazu, jak chociażby memy. Punktem startowym niniejszego artykułu będzie mem, jako wyraz internetowego buntu oraz głosu sprzeciwu, wobec zastanej rzeczywistości.

Wykres 1. Wyszukiwanie frazy "migranci" w wyszukiwarce Google.
Opracowanie własne, na podstawie Google Trends.

2. Uchodźca, imigrant i migrant

Na samym początku trzeba jednak nakreślić różnice pojęciowe, niezbędne do dalszej oceny wyników badania. Chociaż określenia "uchodźca", "migrant" oraz "imigrant" w mowie potocznej mogą być używane zamiennie, każde z nich posiada konkretne znaczenie. Tym sposobem uchodźcy stanowią grupę osób zmuszonych do opuszczenia swojego kraju przez czynniki zewnętrzne, stanowiące dla nich bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia, bądź wolności. Uchodźcy opuszczają swoje ojczyzny z powodu prześladowań, konfliktów zbrojnych, przemoc polityczną lub naruszenia praw człowieka. Według Konwencji Genewskiej z 1951 roku dotyczącej statusu uchodźców, uchodźca to osoba, która "na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami

państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa"³. Uchodźcy są chronieni przez prawo międzynarodowe, które zapewnia im m.in. prawo do ubiegania się o azyl, ochronę przed wydaleniem do kraju, gdzie ich życie lub wolność byłyby zagrożone oraz możliwość korzystania z praw człowieka w kraju przyjmującym⁴. Tymczasem imigrantami nazywać należy ludzi przemieszczających się dobrowolnie, często w celu poprawy jakości życia. Imigranci decydują się na opuszczenie swojego kraju z własnej woli, kierowani różnymi motywacjami, takimi jak lepsze perspektywy zatrudnienia, czy edukacji. Nie są objęci szczególną ochroną prawną w kontekście międzynarodowym, jak uchodźcy. Muszą przez to ubiegać się o pozwolenie na legalny pobyt w kraju docelowym i spełniać wymogi migracyjne. Ich status i prawa są regulowane przez prawo kraju przyjmującego, a nie przez międzynarodowe instrumenty ochrony⁵. Natomiast określenie "migrant" stanowi ogólny termin ludzi przenoszących się z jednego miejsca w drugie, niezależnie od przyczyny; tym sposobem zarówno imigrant, jak i uchodźca są migrantami. Migracja jest procesem społecznym, który obejmuje zarówno przemieszczanie się wewnątrz kraju, jak i przekraczanie granic państwowych. Migranci mogą migrować z wielu powodów, w tym ekonomicznych, społecznych, politycznych lub środowiskowych. "Współczesne migracje określa się mianem globalnych. [...] Procesy migracyjne określa się obecnie także jako wielokierunkowe, masowe i zmienne. Migrant nie opuszcza swego kraju na całe życie, coraz częściej mamy do czynienia z migracjami czasowymi, krótkookresowymi, co więcej w swojej wędrówce zmienia on kraje zamieszkania. Trudno jest też przewidzieć, jak będą kształtować się międzynarodowe przepływy ludności w perspektywie długookresowej, gdyż wiele różnych czynników ma na nie wpływ."⁶ Pojęcie to nie niesie ze sobą żadnych szczególnych implikacji prawnych i może odnosić się zarówno do osób migrujących dobrowolnie, jak i tych zmuszonych do opuszczenia swojego miejsca zamieszkania. Trzeba przy tym pamiętać, że "jednym z głównych zagrożeń

³ *Konwencja dotycząca statusu uchodźców* sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (t.j. Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515, art. 1A pkt 2).

⁴ Więcej na ten temat w D. Chaba, *Status uchodźcy jako prawna forma ochrony międzynarodowej cudzoziemców*, [w:] M. Butrymowicz, P. Kroczyk, *Dochody imigrantów i ich transfery zagraniczne*, Kraków 2019, s. 57 – 75.

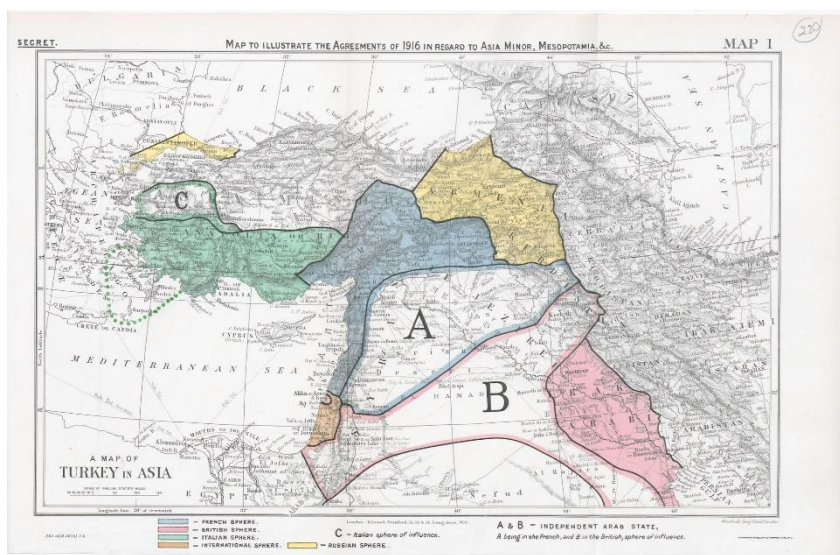
⁵ W Polsce zasady wjazdu cudzoziemców do kraju, ich pobytu itp. reguluje *Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 769. Ustawa ta nie operuje terminem "imigrant", a "cudzoziemiec" oznaczającego "każdego, kto nie posiada obywatelstwa polskiego" – *Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 769, art. 3 pkt. 2.

⁶ M. Lesińska, *Migracje*, [w:] A. Florczak, A. Lisowska, *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, Wrocław 2014, s. 360

związanych z przemieszczaniem się ludności jest zjawisko nieuregulowanej (nielegalnej) migracji. [...] Współcześnie skala nieuregulowanych migracji jest większa niż kiedykolwiek wcześniej [...]”⁷, z roku na rok przysparzając państwom Europy coraz więcej problemów.

3. Geneza kryzysu migracyjnego

Oficjalny początek europejskiego kryzysu migracyjnego datowany jest na rok 2015 i decyzję Angeli Merkel o otwarciu granic dla migrantów z Bliskiego Wschodu⁸. Zauważyć jednak należy, że była to tak naprawdę reakcja na zaistniałą sytuację, pociągająca za sobą dalsze konsekwencje, jednak nie stanowiąca pierwotnej przyczyny kryzysu. Jej należy doszukiwać się już w roku 1916, w postanowieniach Umowy Azji Mniejszej⁹, kiedy to Wielka Brytania oraz Francja, za zgodą Rosji, podzieliły arbitralnie terytorium Bliskiego Wschodu, dokonując de facto rozbioru Imperium Osmańskiego¹⁰.

Zdjęcie 1. Strefy wpływu państw ententy, mapa towarzysząca umowie Sykes–Picot. Wikipedia Wolna Encyklopedia – <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b7/Peace-conference-memoranda-respecting-syria-arabia-palestine5.jpg> [dostęp 16.07.2024 r.].

Podział ten, ignorując całkowicie konteksty historyczne regionu i miesząc ze sobą często skłócone grupy etniczne, zakładał szybkie zwycięstwo państw ententy w Wielkiej Wojnie. Już wówczas rodziło to liczne problemy, gdyż “co do zasady sytuacja była prosta: Francja dostała

⁷ Ibidem, s. 360 – 361.

⁸ M. Broniatowski, *Pięć lat po słynnym "Damy radę!" Angeli Merkel, które otworzyło granice Niemiec dla uchodźców* – https://wiadomosci.onet.pl/politico/kryzys-migracyjny-5-lat-po-decyzji-angeli-merkel-by-otworzyc-granice-niemiec-dla/7ky410t?srcc=undefined&utm_v=2 z dnia 31.08.2020 [dostęp 16.07.2024 r.].

⁹ Pakt Sykes–Picot, nazwa pochodzi od nazwisk negocjatorów: Marka Sykesa (Wielka Brytania) oraz François Georges-Picota (Francja).

¹⁰ D. Pipes, *Szokujący dokument, który ukształtował Bliski Wschód ma 100 lat*, <https://pl.danielpipes.org/16686/umowa-sykesa-picota>, z dnia 9.05.2016 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

Syrię i Liban, Wielka Brytania Palestynę i Irak. Jednak w praktyce było to bardziej skomplikowane. Trzeba było poradzić sobie z granicami, różnymi administracjami i spornymi żądaniami.”¹¹. Po ponad 100 latach konflikty nie tylko nie ustały, ale wręcz nabrały na intensywności, czego konsekwencje zaczęła odczuwać Europa. “Z punktu widzenia dnia dzisiejszego traktat miał wyłącznie fatalne skutki. Położył fundamenty pod powstanie państw takich jak Syria i Irak, libańską wojnę domową a także przyczynił się do zaognienia konfliktu arabsko-izraelskiego. W sto lat później widać, że główne osiągnięcie traktatu, powstanie Syrii i Iraku, zdaje się być w ruinie.”¹². Pokłosiem ruiny tychże państw (m.in. za sprawą wojny domowej w Syrii) była decyzja kanclerz Niemiec o otwarciu granic. To właśnie Niemcy stały się głównym celem dla migrantów, z udziałem około 40% wszystkich wniosków o azyl w 2015 roku¹³. Już wtedy większość, bo 58% wszystkich przybyszów, stanowili mężczyźni, co stanie się niezwykle istotne w późniejszych latach. Plan państw Europy zachodniej, abstrahując od wątpliwych w świecie wielkiej polityki aspektów moralnych, był prosty: zapewnić sobie tanią siłę roboczą, która zapełni lukę na rynku pracy i będzie pracowała na emerytury starzejącego się europejskiego społeczeństwa¹⁴. Ryzykowne posunięcie, z którego zyski pozostałyby w krajach sprzyjających migracji, ale których negatywne konsekwencje (straty) prawdopodobnie zostaną przerzucone na wspólnotę europejską

4. Konsekwencje migracji

“Pozwól, że oprowadzę was przez ostatnie 7 dni w Europie. W tym tygodniu, w Sztokholmie, 3 starsze kobiety po siedemdziesiątce zostały dźgnięte nożem w biały dzień na ulicach. W Londynie 4 osoby zostały dźgnięte nożem, w ciągu zaledwie 42 godzin. W Paryżu setki afrykańskich migrantów wyszło na ulice, aby wywołać zamieszki, a w Brigolot, także we Francji, kolejny kościół został doszczętnie spalony. Jest to, Panie i Panowie, jedynie kilka przykładów incydentów z ostatnich kilku dni na naszym pięknym kontynencie. Jednak wszyscy wiemy, że te “incydenty” nie są już dłużej incydentami. Jeśli jest jedna rzecz, której możemy być pewni i którą wiedzą również nasze rządy, to że jest połączenie pomiędzy masową migracją, a przestępczością [...]”¹⁵. Autorką tych słów jest holenderska polityk Eva

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ 476 tysięcy z 1,2 miliona wniosków.

¹⁴ Od dłuższego czasu Europa posiada ujemny współczynnik urodzeń, powoli wymierając. Rozkład z roku 2022 jako przykład (w celu wystąpienia zastępowalności pokoleniowej współczynnik powinien być przynajmniej na poziomie 2,1). Europa.eu, *Fertility statistics* – https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics z lutego 2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

¹⁵ Tłumaczenie własne. Oryginał: “Let me walk you through the past seven days in Europe. This week in Stockholm, three elderly women in their 70s were stabbed in broad daylight on the streets. In London, four

Vlaardingerbroek i chociaż odnoszą się jedynie do pojedynczych przypadków przestępstw, przedstawiają bardzo wyrazisty obraz sytuacji na zachodzie Europy. Dla przykładu w samym tylko Berlinie w 2023 r. doszło do 3 842 ataków nożem, z czego w 53% przypadków sprawcami byli imigranci – mimo stanowienia zaledwie 24,4% mieszkańców. Kolejnych 16% dokonali napastnicy o podwójnym obywatelstwie, a ogólna liczba ataków zwiększyła się rok do roku o aż 525 przypadków¹⁶. Z kolei w Hiszpanii, konkretnie w Barcelonie około 80% przestępstw popełniają obcokrajowcy, stanowiący 16% populacji. W kraju tym na koszt państwa żyje aż 70% imigrantów, pobierając zasiłki socjalne i nie podejmując się prac zarobkowych, a składki płaci jedyne 30% z nich¹⁷. Kolejną europejską stolicą, zmagającą się z problemami, jest Paryż, gdzie 77% sprawców gwałtów to również imigranci¹⁸, a w Berlinie w 2023 roku odpowiadali oni za 54% gwałtów zbiorowych, podczas gdy w 2022 roku było to aż 65%¹⁹. Kolejnym krajem prowadzącym politykę otwartych drzwi jest Szwecja, w której w 2021 roku dziennik Dagens Nyheter dokonał analizy aktów oskarżenia, z której wynikało, że aż 62% sprawców strzelanin pochodziło z Bliskiego Wschodu lub Rogu Afryki. Co ważne, wśród imigrantów bardzo często zauważyć można brak chęci do asymilacji, co przyznali nawet Szwedzcy Socjaldemokraci, pisząc w raporcie “Nowy kierunek dla Szwecji 2030” między innymi, że “Pojawiły się społeczeństwa równoległe, charakteryzujące się wysoką przestępczością, pogardą dla prawa i radykalizacją religijną” oraz “Zbyt wysoki poziom imigracji, nieudana integracja i nieudolność na poziomie politycznym doprowadziły do katastrofy” w kontekście szalejącej w kraju wojny gangów, pochłaniającej coraz więcej niewinnych żyć²⁰. Przesłanki ku problemom integracyjnym dało się zauważyć już w 2015 roku, kiedy na łamach portalu Forsal można było przeczytać wypowiedź kobiety przybywającej z Syrii do Niemiec: “Nie chcę zapuszczać tu

people were stabbed in a time span of just 42 hours. In Paris, hundreds of African migrants took to the street to riot, and in Brigilo, also in France, yet another church was burned down to the ground. And that, ladies and gentleman, is just a few incidents in just a couple of days on our beautiful continent. But we all know that these “incidents” aren’t incidents any more. If there’s one thing that’s for sure, it’s that we know, and our governments also know, that there is a link between mass migration and crime [...]”. X, Eva Vlaardingerbroek – <https://x.com/EvaVlaar/status/1784264775574188371> z dnia 27.04.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

¹⁶ N. Giwerzew, *Zehn Messerangriffe am Tag in Berlin, Tatverdächtige meist Ausländer: „Kein Zufall“* – <https://www.berliner-zeitung.de/politik-gesellschaft/berlin-zehn-messer-angriffe-am-tag-verdaechtige-oft-auslaender-nur-zufall-li.2220351> z dnia 01.06.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

¹⁷ M. Osiał, *Hiszpania na skraju kryzysu: 70 proc. imigrantów żyje na koszt państwa i rośnie przestępczość* – <https://espresso.com.pl/hiszpania-na-skraju-kryzysu-70-proc-imigrantow-zyje-na-koszt-panstwa-i-rosnie-przestepczosc/> z dnia 25.06.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ A. Kopietz, *Gruppenvergewaltigungen in Berlin auf Rekordhoch: Anstieg begann 2016* – <https://www.berliner-zeitung.de/mensch-metropole/berlin-111-gruppenvergewaltigungen-in-einem-jahr-li.2219314> z dnia 28.05.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

²⁰ A. Rybińska, *Lepiej późno niż wcale. Szwedzka lewica bije się w piers. „Nasza polityka imigracyjna zawiodła”* – <https://wpolityce.pl/swiat/673214-szwedzka-lewica-bije-sie-w-piers-nasza-polityka-zawiodla> z dnia 4.12.2023 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

korzeni, nie chcę uczyć się niemieckiego ani się integrować. Nie będę zresztą musiała tego robić, bo jestem tu tylko do czasu, aż zakończy się wojna w Syrii”²¹. Łączyć się to może z powolnym wymazywaniem kultury europejskiej i zatraceniem tożsamości narodowych²². Obawy rodzi również polityka rządów, które niejednokrotnie starały się ukrywać przed opinią publiczną informacje dotyczące przestępczości wśród obcokrajowców, połączona z narracją polityczną promującą jak najczęstsze oskarżanie o rasizm. Nawet w pracach naukowych, już w 2017 roku, można było przeczytać “Europejski kryzys migracyjny wyraźnie ukazał, drzemiące już od dłuższego czasu na starym kontynencie, mechanizmy ksenofobii, nacjonalizmu i trybalizmu. Odpowiedzią na zwiększającą się liczbę imigrantów i uchodźców z obszaru MENA były liczne antyimigranckie protesty i wzrost znaczenia partii o wybitnie prawicowych, a nawet faszystowskich poglądach. W wielu europejskich krajach doszło do zwiększenia się liczby przestępstw z nienawiści (hate crimes) na tle rasowym i etnicznym. Tego rodzaju zjawiska odnotowano także w Polsce, a szczególnie w regionach granicznych i peryferyjnych, takich jak województwo podlaskie.”²³, sprowadzając niechęć do obcokrajowców do najbardziej podstawowych instynktów. Tezie tej przeczą wcześniej przytoczone statystyki przestępczości oraz analiza przeprowadzona w dalszej części niniejszego artykułu. Jak można zauważyć masowa migracja stanowi problem, rodząc liczne konflikty, obawy oraz sprzeczność względem narracji głównego nurtu oraz faktycznych doświadczeń autochtonów. Naturalną reakcją w takiej sytuacji jest bunt wobec zastanego porządku oraz systemu, który zawodzi obywateli – jednakże bunt może przybierać różne formy, a jedną z nich jest wyśmiewanie niechcianego stanu rzeczy. Współcześnie przejawiać się on może chociażby w memach.

5. Czym jest mem?

Parafrazując kultowy opis konia, z jednej z pierwszych polskich encyklopedii: mem, jaki jest, każdy widzi²⁴. Prawdopodobnie dla większości osób jest to docelowo śmieszny

²¹ AD, *Berlin miał być dla nich rajem, teraz chcą uciekać. Uchodźcy nie chcą się integrować z Niemcami* – <https://forsal.pl/artykuly/903176.imigranci-w-niemczechkanclerz-angela-merkelimigranci-w-unii-europejskiej.html> z dnia 5.11.2015 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

²² W czerwcu 2024 roku gazeta “Le Monde” przeprowadziła badanie nastrojów wśród społeczeństwa francuskiego. Zgodnie z wynikami aż 64% respondentów “nie odnajduje się we własnej ojczyźnie”, a niebagatelne 80% jest zdania, że Francja chyli się ku upadkowi. TVN24, *Sondaż: ponad 80 procent Francuzów uważa, że ich kraj chyli się ku upadkowi* – <https://tvn24.pl/swiat/ponad-80-procent-francuzow-uwaza-ze-ich-kraj-chyli-sie-ku-upadkowi-st7983739> z dnia 29.06.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

²³ M. Icewicz-Sawicka, „Biała siła, czarna pamięć” – *podlaski tygiel kulturowy w konfrontacji z europejskim kryzysem migracyjnym (kryminologiczne konteksty)*, [w:] B. Pasamonik, U. Markowska-Manista (red.), *Kryzys migracyjny Perspektywa społeczno-kulturowa Tom 1*, Warszawa 2017, s. 187

²⁴ “koń, jaki jest, każdy widzi”, B. Chmielowski. *Nowe Ateny albo Akademia wszelkiej scyencyi pełna, na różne tytuły, iak ná classes podzielona, mądrym dla memoryału, idiotom dla nauki, politykom dla praktyki, melancholikom dla rozrywki erigowana*. Lwów, 1745-1746 (z późniejszymi rozszerzeniami 1754-1756).

obrazek, zamieszczony zazwyczaj w internecie, który ma wzbudzić u odbiorcy jakieś emocje. Przynajmniej książkową definicję, jest to “dźwiękowa lub/i obrazowa jednostka informacji intelektualnej lub kulturowej, przechowywana w pamięci człowieka i na dowolnych nośnikach (np. w książce, na płycie CD), przekazywana i odbierana świadomie lub nieświadomie”²⁵. Doktor habilitowany Mateusz Machaj twierdzi natomiast, że “Memy są więc środkiem do przekazywania dodatkowych ważnych informacji. [...] mogą przybrać różne formy. A ponieważ z przyczyn praktycznych ludzie nie angażują do pracy nieustannie swojej wyobraźni, środkiem przekazu o dużej sile opiniotwórczej są opowieści o innym, lepszym świecie”²⁶, co zestawiać należy ze słowami twórcy internetowego, Szymona Pękali, który trafnie zauważa, że “Internetowe memy już dawno wyszły poza funkcję humorystycznej odskoczni od rzeczywistości. Obrazki udostępniane w internecie potrafią nieść nie tylko rozrywkę, ale i wiedzę, a nawet gorzki komentarz do stanu współczesnych społeczeństw.”²⁷. Zatem mem może jednocześnie służyć jako opis zastanej rzeczywistości, jak i próba ucieczki z niej. Należy przy tym podkreślić ludzki element wszystkich memów, gdyż to indywidualne osoby je tworzą, oglądają i reagują na nie. W zależności od poziomu rozpowszechnienia, mem może stanowić wyraz uzewnętrznienia poglądów pojedynczej osoby na jakiś temat, bądź stanowisko licznej i często bardzo różnorodnej grupy. Mem pozbawiony czynnika emocjonalnego, zarówno w rozumieniu pozytywnym, jak i negatywnym, tak u nadawcy, jak i odbiorcy, stałby się ogołoconym z przekazu zlepkiem pikseli. Czy jednak pojedynczy mem może trafnie opisywać nastawienie całego społeczeństwa?

6. Mem właściwy

Poniższe zdjęcie prezentuje w sposób przejawiony postawę wobec imigrantów, operując na przeciwstawnych wartościach. Z jednej strony bohater mema, Sigma Male²⁸, za pomocą Internetu rozpowszechnia antyimigrancką propagandę, co umiejscawia go w sposób bezpośredni po konkretnej stronie sporu wobec migracji. Mogłoby to sugerować postawę nacjonalistyczną, czy wręcz ksenofobiczną, utrwalającą obraz Polaków jako narodu nietolerancyjnego – stereotyp ten zostanie obalony w kolejnej części artykułu. Kłam tejże tezie zdaje się zadawać kolejna część tekstu, mówiąca o jedzeniu kebaba od miejscowego Turka.

²⁵ PWN Słownik Języka Polskiego, *mem* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/mem:3939564.html> [dostęp: 16.07.2024 r.].

²⁶ M. Machaj, *Gwiezdne wojny a filozofia polityki*, Wrocław 2019, s. 86 – 87.

²⁷ Wojna Idei, *Boomer vs Doomer* – <https://youtu.be/2wn2dAx6doY?feature=shared>, z dnia 9.10.2021 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

²⁸ Termin w slangu internetowym używany najczęściej do opisanego archetypu samca. W kontekście omawianego mema autor przedstawia sam siebie jako samca Sigma, co ma podkreślać jego postawę jako męską oraz właściwą.

Sigma nie tylko dokonuje transakcji z przedstawicielem innego narodu (imigrantem); wchodzi z nim w interakcje, zdaje się traktować przybysza jako kogoś swojego (miejscowego), a wręcz zachwyca się efektem jego pracy, w postaci jedzonego kebaba. Humor mema zbudowany jest właśnie na kontraście dwóch przeciwstawnych postaw, pozornie się wykluczających. W chwili pisania niniejszego artykułu post zebrał około 5 tysięcy pozytywnych reakcji, co mogłoby sugerować jego uniwersalny charakter i zgodę społeczną z kontrowersyjną treścią. Jednakże, biorąc pod uwagę hermetyczne środowisko społeczności internetowych, konieczne okazuje się przeprowadzenie osobnych testów, w celu wykazania prawdziwości przyjętego przekazu.

Ja szerzący antyimigrancką
propagandę jedząc kebaba
od miejscowego Turka
(smakuje rewelacyjnie)

Zdjęcie 2. Mem prezentujący postawę wobec imigrantów. Jbzd.pl, *Ten to przynajmniej pracuje* – <https://jbzd.com.pl/obr/3632862/ten-to-przynajmniej-pracuje> [dostęp: 16.07.2024 r.].

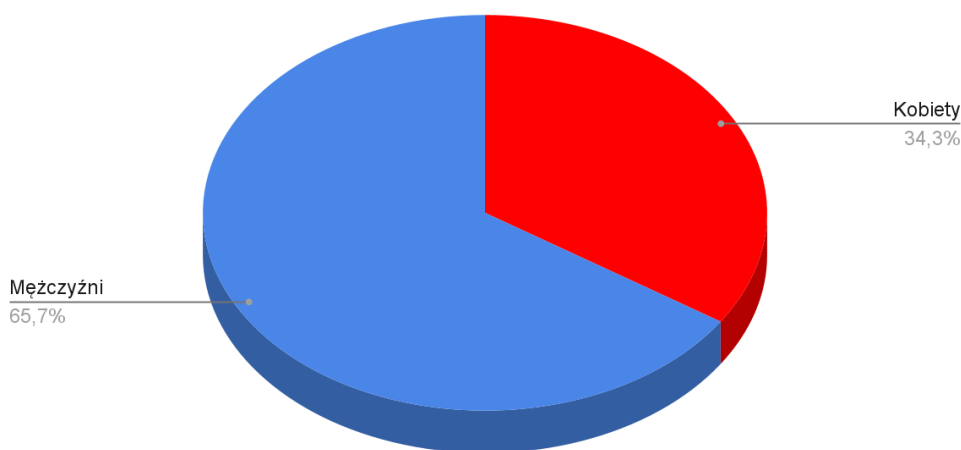
7. Wyniki badań własnych

Biorąc za przykład zdjęcie 2. przyjmuje się tezę badawczą, jakoby memy mogły stanowić uniwersalny obraz społeczeństwa, ukazując jego ogólne nastroje. Metodę badawczą stanowiła ankieta internetowa, przeprowadzona w zróżnicowanych środowiskach za pomocą Google Forms w dniach od 28.05.2024 r. do 11.06.2024 r. W celu uzyskania jak najbardziej różnorodnych punktów widzenia, została przeprowadzona zarówno w środowiskach kojarzących się z poglądami lewicowymi, prawicowymi, jak i neutralnymi światopoglądowo. Kwestionariusz składał się z 11 pytań, w tym 3 pytań otwartych, na które odpowiedź nie była obowiązkowa. Otwarty charakter pytań miał na celu umożliwienie respondentom jak największą swobodę wypowiedzi w argumentowaniu swojego zdania, bez szufladkowania w z góry przewidzianych kategoriach. Dodatkowo taki charakter kwestionariusza w swoim założeniu miał skłonić osoby odpowiadające, do zastanowienia się nad własnymi poglądami. By uniknąć sugerowania odpowiedzi, ankietowani nie widzieli zdjęcia 2. będącego punktem

wyjścia niniejszego badania. Należy przy tym nadmienić, że badanie nie ma charakteru reprezentatywnego.

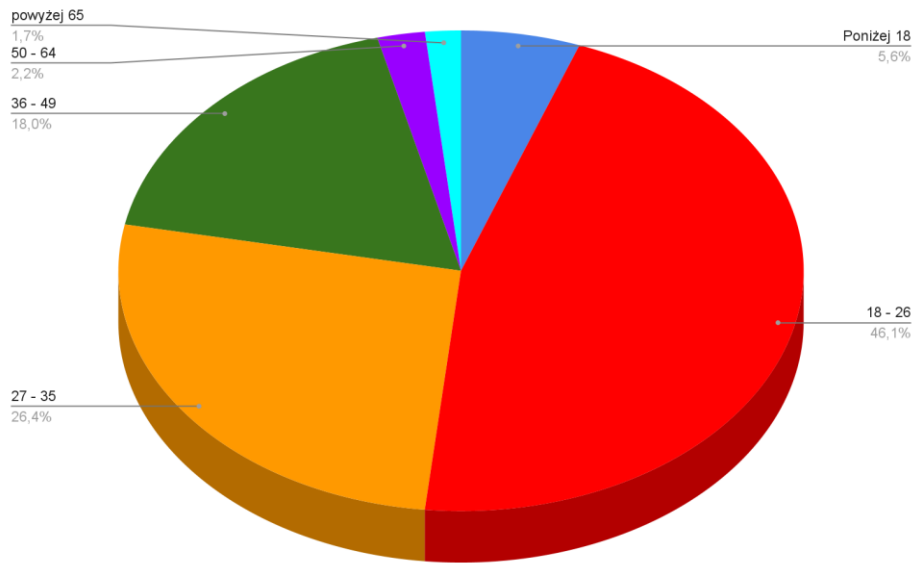
7.1. Respondenci

W ankiecie wzięło udział 178 osób, z czego 65,7% stanowili mężczyźni, z ilością kobiet na poziomie 34,3%. Większość odpowiedzi udzieliły osoby młode, z następującym rozkładem wieku wśród respondentów: poniżej 18 lat 5,6%; 18 – 26 lat 46,1%; 27 – 35 lat 26,4%; 36 – 49 lat 18%; 50 – 64% 2,2%; powyżej 65 lat 1,7%. Oznacza to bardzo wysoki odsetek młodzieży, stanowiącej ponad połowę udzielających odpowiedzi²⁹. Jest to o tyle znaczące, że wraz z wymianą pokoleniową to właśnie poglądy dzisiejszej młodzieży będą kreowały dyskurs publiczny i nadawały mu konkretny ton.

Wykres 1. Rozkład płci wśród respondentów. Opracowanie własne.

²⁹ Za młodzież uznaje się osoby poniżej 26 roku życia, zgodnie z kryteriami wiekowymi “ulgi dla młodych”.

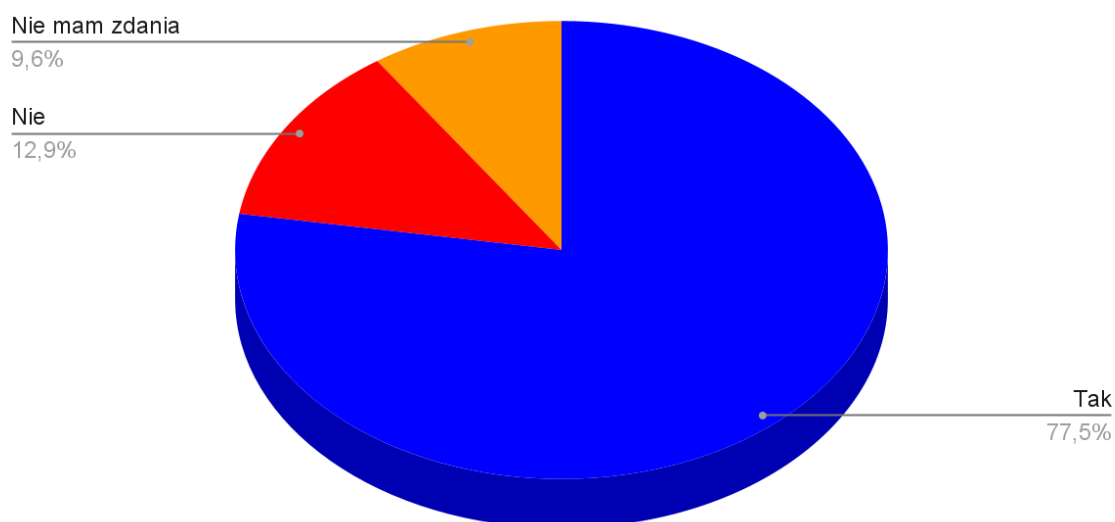
Wykres 2. Wiek respondentów. Opracowanie własne.

7.2. Imigranci przymusowo relokowani przez Unię Europejską

Pierwsze pytanie brzmiało “Czy ma/miałby/miałyby Pan/Pani problem z imigrantami, przymusowo relokowanymi przez Unię Europejską?” z dodatkowym pytaniem towarzyszącym “Dlaczego?”³⁰. Słowo “problem” celowo ma charakter otwarty, podatny na interpretacje ankietowanych – posiada potrzebne zabarwienie, by czytający rozumiał w jakim kontekście odpowiada, bez narzucania zamkniętych ram czym ów problem miałby się objawiać. Ogólna tendencja odpowiedzi zdaje się być zgodna z przewidywaniami, zaskakuje natomiast skala dysproporcji pomiędzy poszczególnymi opcjami. Aż 77,5% respondentów twierdzi, że miałoby problem z imigrantami, przymusowo relokowanymi przez Unię Europejską. 12,9% twierdzi, że nie miałoby żadnego problemu, natomiast ledwie 9,6% nie ma zdania w tej kwestii. Gdy przyrzeć się grupie mężczyzn, dysproporcje te powiększają się jeszcze bardziej: aż 88,9% z nich miałyby problem z imigrantami z Unii Europejskiej, podczas gdy przeciwne stanowisko zajmuje jedynie 7,7%, a brak zdania deklaruje 3,4%. Mniejsze różnice, chociaż nadal znaczące, zauważyć można wśród kobiet. 55,7% z nich udzieliła odpowiedzi “Tak”. Bardzo zbliżone do siebie wyniki zauważyć można przy opcjach “Nie” oraz “Nie mam zdania” – kolejno 23% oraz

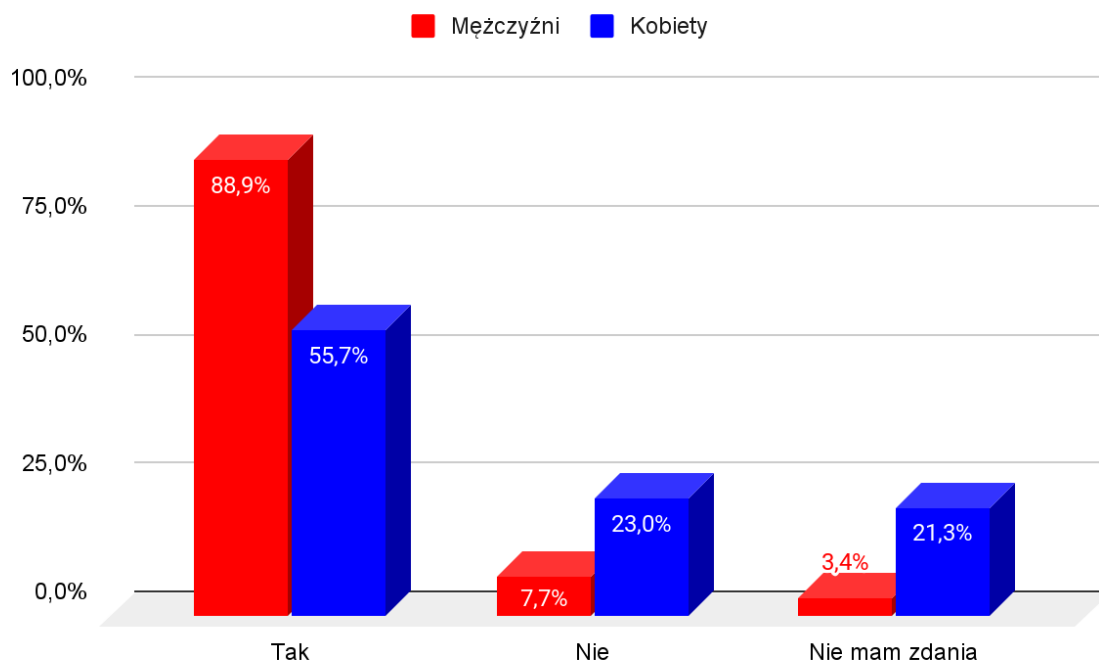
³⁰ Na pytanie uzasadniające odpowiedziało 114 osób, czyli 64% respondentów.

21,3%. Można zatem założyć, że zwiększenie liczby kobiet wśród ankietowanych w zauważalny sposób mogłoby wpłynąć na wyniki ankiety, jednak nie na ich ogólną tendencję. Wy tłumaczenia można szukać chociażby w badaniu CBOS z marca 2021 roku, na temat poglądów politycznych młodych Polaków. Wykazano tam, że kobiety o wiele częściej przejawiają poglądy lewicowe (40%, największa grupa), podczas gdy mężczyźni częściej deklarują się jako przedstawiciele prawicy (36%, największa grupa)³¹. Badanie ukazuje ponadto tendencję do radykalizowania się poglądów lewicowych u kobiet (9% w 2015 roku) oraz utrzymywania prawicowych u mężczyzn (40% w 2015 roku), zatem można założyć, że przy dzisiejszym poziomie polaryzacji społeczeństwa różnica w przekonaniach nie zmniejszyła się.

Wykres 3. Odpowiedź na pytanie "Czy ma/miałby/miałaby Pan/Pani problem z imigrantami, przymusowo relokowanymi przez Unię Europejską?". Opracowanie własne.

³¹ CBOS Komunikat z badań nr 28/2021, *Poglądy polityczne młodych Polaków a płeć i miejsce zamieszkania*. Badaniu poddano osoby w wieku 18 – 24 lata, zatem biorąc pod uwagę różnicę czasową, prawdopodobnie najliczniejszą grupę ankietowanych na potrzeby niniejszego artykułu.

Wykres 4. Odpowiedź na pytanie “Czy ma/miałby/miałaby Pan/Pani problem z imigrantami, przymusowo relokowanymi przez Unię Europejską?” z podziałem na płeć. Opracowanie własne.

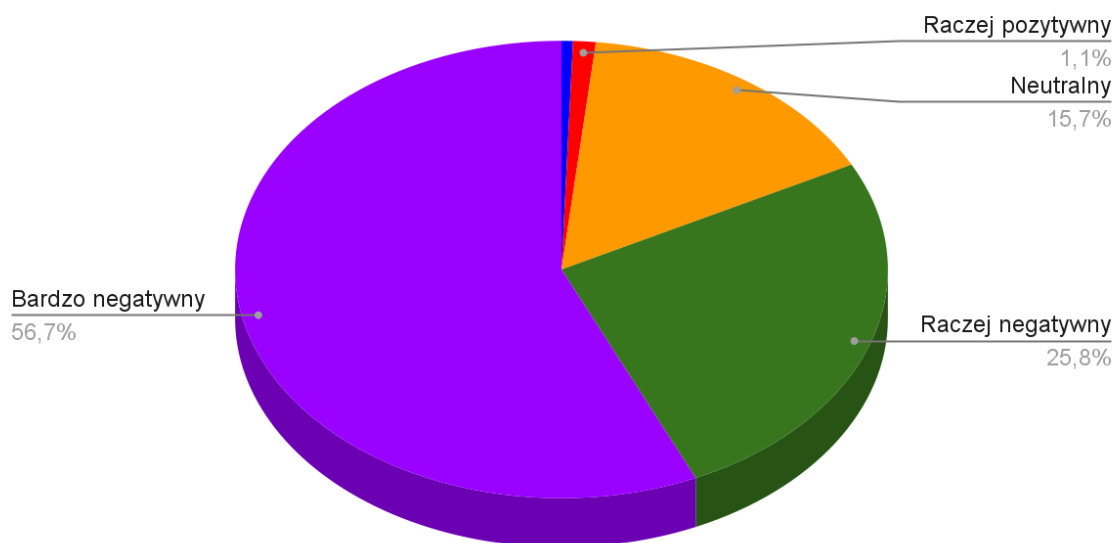
Na pytanie uzasadniające dokonany wybór odpowiedziało 114 osób, czyli 64% respondentów. Wśród komentarzy przeważała postawa negatywna, nawiązująca bezpośrednio do wydarzeń z Europy Zachodniej. Zauważyć można odnośnienie się do zwiększenia się liczby przestępstw, zmniejszenia poczucia bezpieczeństwa oraz różnic kulturowych, wpływających na brak asymilacji – czyli wszystkich konsekwencji polityki migracyjnej państw Unii Europejskiej, przytoczonych na początku niniejszego artykułu. Niejednokrotnie pojawiał się pogląd, wedle którego imigranci relokowani w sposób przymusowy mogliby zachowywać się jeszcze gorzej, ponieważ znaleźliby się w kraju, do którego docelowo nie planowali wyjeżdżać. Co warte odnotowania, pomimo otwartego charakteru pytania i braku cenzury, stosunkowo nieliczne okazały się wypowiedzi jawnie rasistowskie. W opozycji do poglądu, że imigranci przyjeżdżają do Europy po zasiłki, zauważyć można nieliczne wypowiedzi odnoszące się do ucieczki przed wojną. Poniżej wybrane uzasadnienia, w oryginalnej formie³²:

- Są to osoby niewychowane w europejskim kręgu kulturowym i bardzo odmienne od nas, co mogłoby przyczynić się do zaogniania konfliktów, wykluczania ich z życia itp.

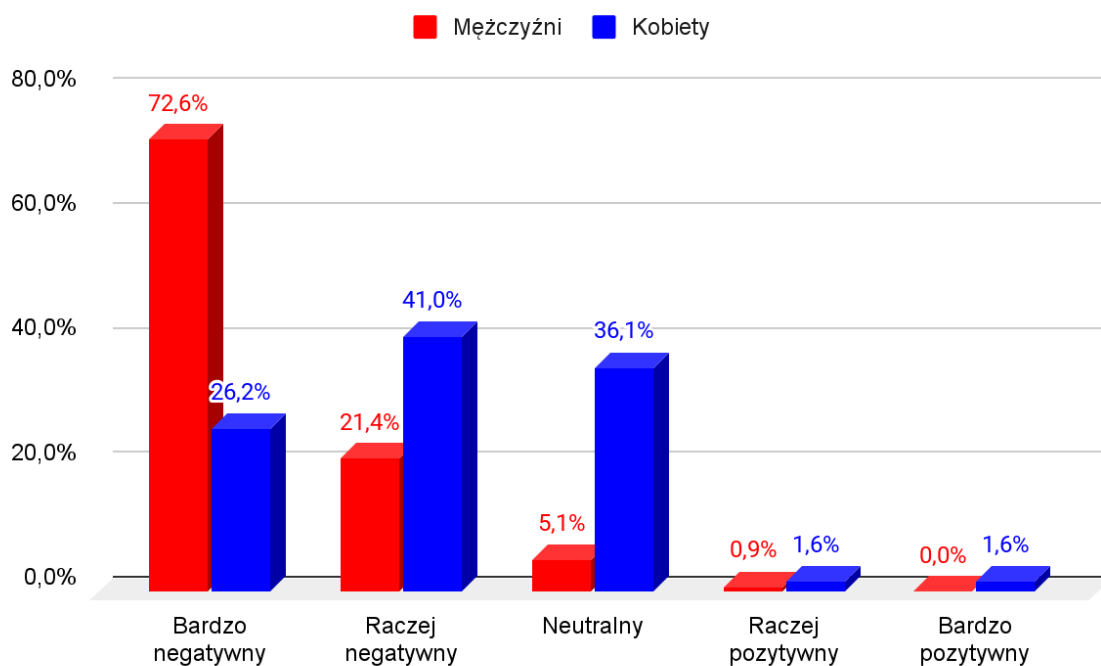
³² Pełna lista odpowiedzi jako załącznik do artykułu.

- Ponieważ w krajach zachodniej europy odpowiadają za nieproporcjonalnie wysoką liczbę przestępstw do populacji, nie asymilują się i siedzą na zasiłkach
- Jeśli migranci byliby solidnie sprawdzeni pod kątem bezpieczeństwa, to nie widzę problemu dlaczego nie mieliby tu być
- Ponieważ wszyscy wiemy po niezliczonych materiałach wideo, relacjach ludzi i statystykach policyjnych wiemy, że imigranci sprowadzani przez unie europejską są niebezpieczni i często niehumanitarni. Nie chodzi o żaden rasizm czy uprzedzenia, ale jeżeli widzimy niemalże codziennie kilka czy kilkanaście filmików gdzie imigrant atakują kobiety czy wyrzuca ciężarne kobiety z autobusu na beton to podziękuję za kogoś takiego. Należy też pamiętać o tym, że "przymusowe relokowanie" oznacza tylko tyle co "przekazanie towaru" jakim są ci imigranci, a chyba nie trzeba mówić, że to są ludzie, a nie towary. Jeżeli imigranci nie będą chcieli być w Polsce to co? Mamy ich na siłę tu trzymać?
- Wystarczy zobaczyć, co się dzieje na zachodzie. Gwałty, pożary. Poza tym wątpliwe, że Polska by im odpowiadała, bo wiadomo - Niemcy lepsze, co mogłoby potencjalnie przyczynić się do problemów na granicy zachodniej, mimo obecnych problemów na wschodniej. Imigranci w znacznej większości nie przyczyniliby się do rozwoju państwa, a wręcz odwrotnie, gdyż nie chce się im pracować
- Migranci, którzy byliby narzuceni przez Unię Europejską byliby zapewne "przesortowani" przez kraje Europy Zachodniej, dzięki czemu Polska otrzymałaby wyłącznie ludzi kompletnie niezdolnych do funkcjonowania w zdrowym społeczeństwie.

Dodatkowym pytaniem odnoszącym się do imigrantów z Unii Europejskiej jest "Jaki jest Pana/Pani stosunek do imigrantów, przymusowo relokowanych przez Unię Europejską?", które ma na celu głębsze zbadanie nastrojów społecznych. Negatywny stosunek do imigrantów deklarowało aż 82,5% ankietowanych, z czego 56,7% określiło go jako "bardzo negatywny", a 25,8% jako "raczej negatywny". Oznacza to wzrost o 5 punktów procentowych względem ogólnikowego posiadania problemu. Neutralne nastawienie zaznaczyło 15,7%, podczas gdy pozytywne jedynie 1,7%, z czego "raczej pozytywne" 1,1% i "bardzo pozytywne" 0,6%. Negatywne nastawienie wśród mężczyzn przyjęło wartość aż 93,2%, podczas gdy u kobiet było to 60,7%. Neutralny stosunek zauważyć można u 5,1% mężczyzn oraz 36% kobiet. Wartym odnotowania jest fakt, że żaden mężczyzna nie zaznaczył odpowiedzi "bardzo pozytywne".

Wykres 5. Odpowiedź na pytanie "Jaki jest Pana/Pani stosunek do imigrantów, przymusowo relokowanych przez Unię Europejską?". Opracowanie własne.

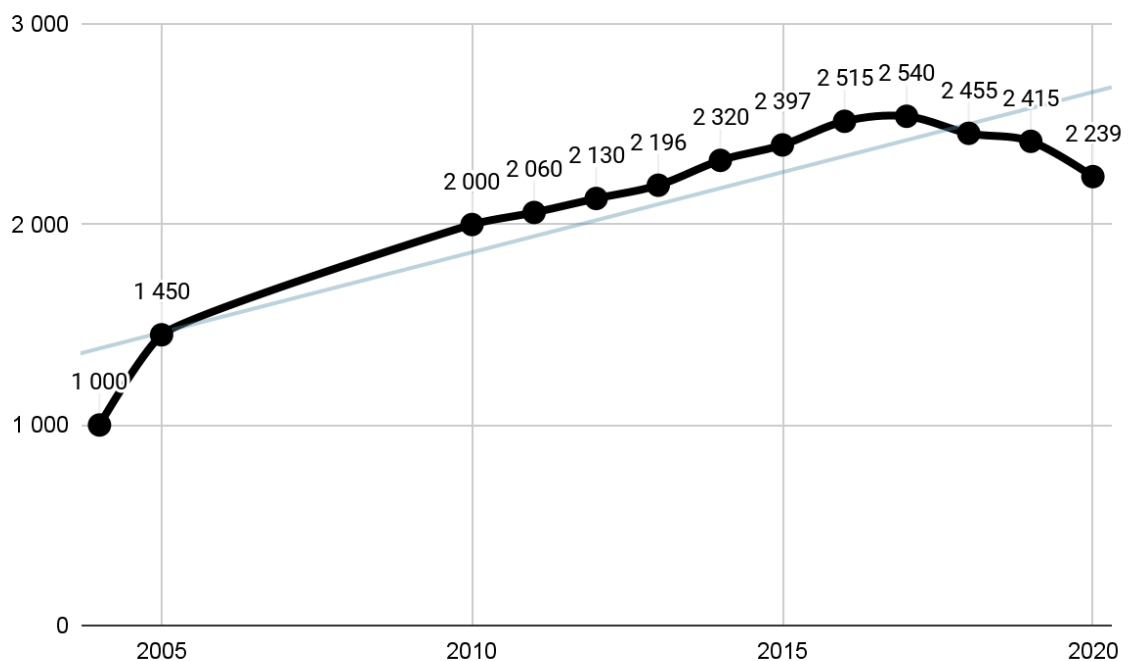

Wykres 6. Odpowiedź na pytanie "Jaki jest Pana/Pani stosunek do imigrantów, przymusowo relokowanych przez Unię Europejską?" z podziałem na płeć. Opracowanie własne.

7.3. Imigranci z Turcji, pracujący przy sprzedaży kebabów

Szóste pytanie bezpośrednio odnosi się do drugiej części mema ze zdjęcia 2. "Czy ma Pan/Pani problem z imigrantami z Turcji, pracującymi przy sprzedaży kebabów?". Zgodnie

z przewidywaniami okazało się być całkowitym przeciwieństwem kwestii relokowanych imigrantów, gdyż aż 78,7% badanych uznało, że nie ma z nimi żadnego problemu. Przeciwną postawę przejawia 8,4%, podczas gdy 12,9% nie ma zdania. Nie widać znacznych różnic w odpowiedziach między kobietami, a mężczyznami. Najczęstszą odpowiedź na pytanie uzupełniające “Dlaczego?” okazuje się być powoływanie się na chęć pracy wśród przybyszów³³. Można dostrzec w tym pewien sentyment i empatyzowanie z osobami wyjeżdżającymi z ojczyzny za lepszym życiem, gdyż “Polska to kraj tradycyjnie emigracyjny. Opuszczenie jej granic było rozwiązaniem problemów różnej natury – począwszy od zaspokojenia ciekawości świata, po pokonywanie problemów materialnych i polityczno-społecznych.”³⁴.

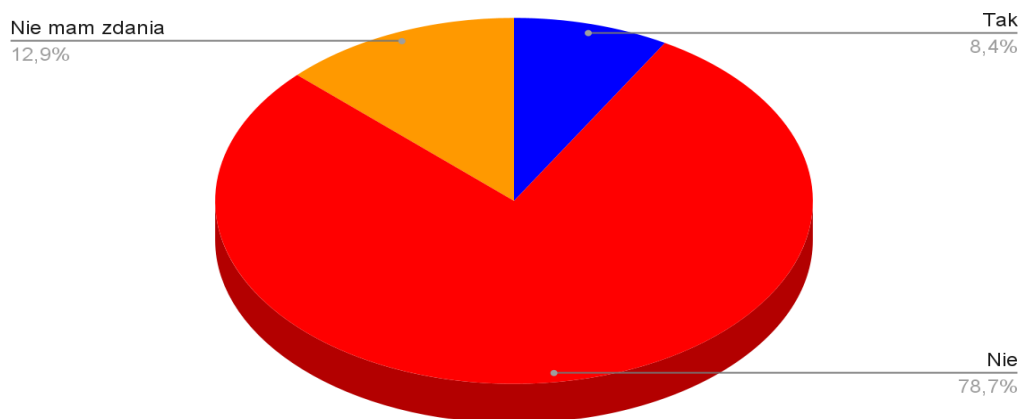
Wykres 7. Szacunek emigracji z Polski na pobyt czasowy w latach 2004-2020 (liczba osób przebywających za granicą w tysiącach). Opracowanie własne na podstawie danych GUS³⁵.

³³ Na pytanie uzasadniające odpowiedziało 109 osób, czyli 61,2% respondentów. Pełna lista odpowiedzi jako załącznik do artykułu.

³⁴ M. Janeta, *Polacy w Wielkiej Brytani – emigracja powojenna i poakcesyjna. Różnice, podobieństwa, wzajemne relacje*, s. 5.

³⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2020* – <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-czasowej-emigracji-z-polski-w-latach-2004-2020,2,14.html> z dnia 25.10.2021 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

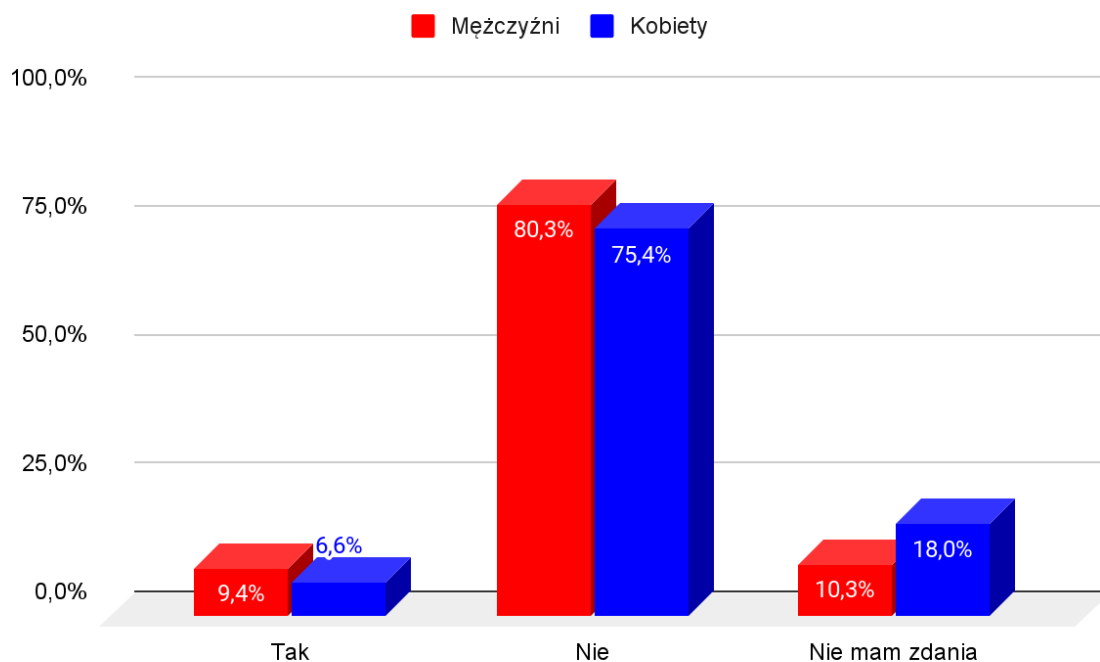
Jak widać na wykres 7. liczba Polaków wyjeżdżających z kraju jest znaczna i przez wiele lat systematycznie rosła. Istnieje zatem szansa, że część respondentów posiada osobiste doświadczenia z migracją, bądź zna kogoś, kto wyemigrował. “[...] poakcesyjna emigracja urozmaica mozaikę polskich pracowników na Wyspach Brytyjskich. Niezmienną jednak pozostaje właściwość podejmowania zatrudnienia w branżach, które nie cieszą się zainteresowaniem ze strony rodzimych mieszkańców kraju osiedlenia. Przyjazd tysięcy osób, które z przyjemnością podejmują pracę w charakterze kierowcy, pielęgniarki czy kelnerki, powoduje zadowolenie społeczeństwa przyjmującego. Jest ono tym większe, im wydajniejsi są polscy pracownicy.”³⁶. Podobną postawę przejawiają Polacy względem pracujących przy sprzedaży kebabów Turków – zwłaszcza, że sama potrawa stała się najpopularniejszym daniem poza domem, z wartością rynku na poziomie ponad 2,5 miliarda złotych i 25 tysiącami restauracji w całym kraju³⁷.

Wykres 8. Odpowiedź na pytanie “Czy ma Pan/Pani problem z imigrantami z Turcji, pracującymi przy sprzedaży kebabów?”. Opracowanie własne.

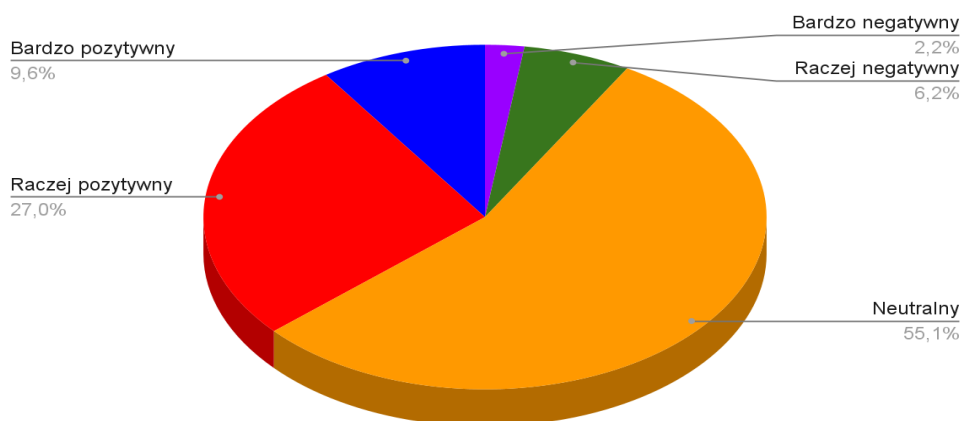
³⁶ M. Janeta, *Polacy w Wielkiej Brytani – emigracja powojenna i poakcesyjna. Różnice, podobieństwa, wzajemne relacje*, s. 17.

³⁷ Według badań TNS OBOP 40% Polaków decyduje się na zakup kebabu poza domem. M. Zieliński, *Zjada je codziennie 5 mln Polaków. Co naprawdę jest w kebabach?* – <https://uwaga.tvn.pl/reportaze/co-naprawde-jest-w-polskich-kebabach-raport-uwagi-st7865867> z dnia 13.04.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

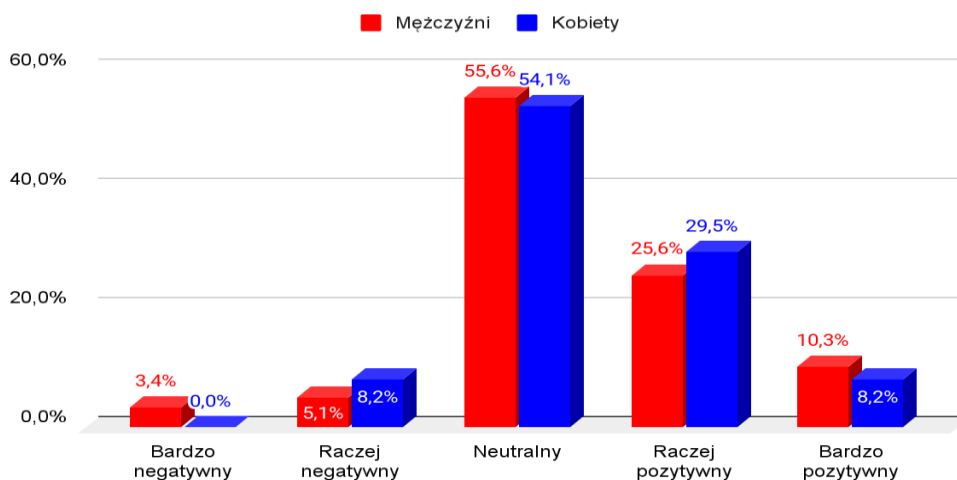

Wykres 9. Odpowiedź na pytanie “Czy ma Pan/Pani problem z imigrantami z Turcji, pracującymi przy sprzedaży kebabów?” z podziałem na płeć. Opracowanie własne.

Znaczącą różnicę dostrzec można również w sprecyzowanym nastawieniu do imigrantów z Turcji. Większość ankietowanych (55,1%) określa go jako neutralny, podczas gdy 36,6% jako pozytywny (kolejno 9,6% “bardzo pozytywny” oraz 27% “raczej pozytywny”). Nieliczna grupa (6,2%) deklaruje swój stosunek do przybyszów z Turcji jako “raczej negatywny” oraz jeszcze mniejsza (2,2%) jako “bardzo negatywny”. Ponownie nie wykazano znacznych różnic w odpowiedziach pomiędzy płciami.

Wykres 10. Odpowiedź na pytanie “Jaki jest Pana/Pani stosunek do imigrantów z Turcji, którzy pracują przy sprzedaży kebabów?”. Opracowanie własne.

Wykres 11. Odpowiedź na pytanie “Jaki jest Pana/Pani stosunek do imigrantów z Turcji, którzy pracują przy sprzedaży kebabów?” z podziałem na płeć. Opracowanie własne.

7.4. Uchodźcy z Ukrainy

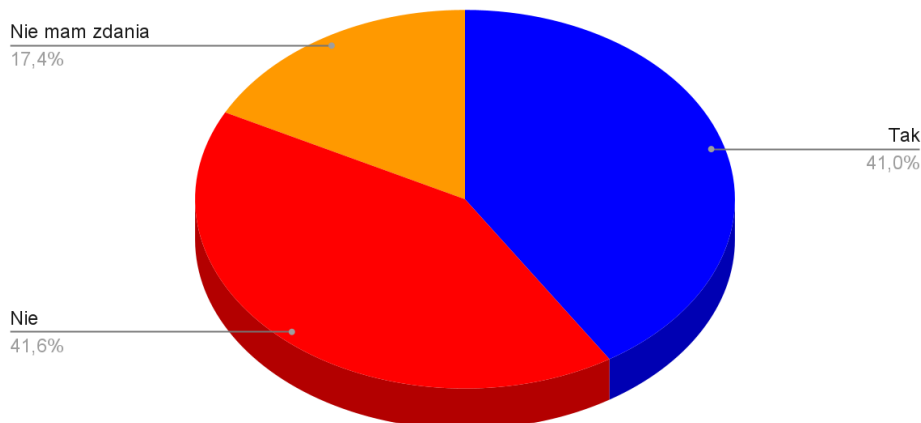
Ostatnia seria pytań dotyczy uchodźców z Ukrainy. Grupa ta nie jest wspomniana w memie z zdjęcie 2. jednak ze względu na znaczną liczbę Ukraińców przebywających na terenie Polski³⁸ zostali włączeni do badania na zasadzie kontrastu³⁹ z dwoma wcześniejszymi grupami. Ankietowani okazali się być w tej kwestii najbardziej podzieleni, gdyż na pytanie “Czy ma Pan/Pani problem z uchodźcami z Ukrainy?” niemal tyle samo osób zaznaczyło odpowiedź twierdzącą (41%) jak przeczącą (41,6%), z największym odsetkiem braku zdania (17,4%) spośród pytań problemowych. Po raz kolejny nie wystąpiły znaczące różnice między odpowiedziami kobiet i mężczyzn. Na pytanie uzupełniające “Dlaczego?”⁴⁰ najczęściej przewijającymi się odpowiedziami z jednej strony była ucieczka przed wojną i ten sam krąg kulturowy, podczas gdy z drugiej roszczeniowość oraz osobiste negatywne doświadczenia. Nie zabrakło również wielu komentarzy trafnie poruszających kwestie skomplikowanych relacji

³⁸ Według stanu na 31 marca 2023 r. w Polsce przebywało 997737 mieszkańców Ukrainy, objętych ochroną czasową, z czego znaczna część, bo ponad 81% mieszkała w miastach. Ponad połowę (64,8%) stanowiły kobiety, a współczynnik feminizacji wyniósł 184 kobiety na 100 mężczyzn przybyłych z Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy. Są to dane oficjalne, pamiętać trzeba, że część uchodźców nie musi być zarejestrowana. Główny Urząd Statystyczny, *Mieszkańcy Ukrainy objęci ochroną czasową – <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/mieszkanicy-ukrainy-objeci-ochrona-czasowa,19,1.html>* z dnia 20.12.2023 r. [dostęp 16.07.2024 r.].

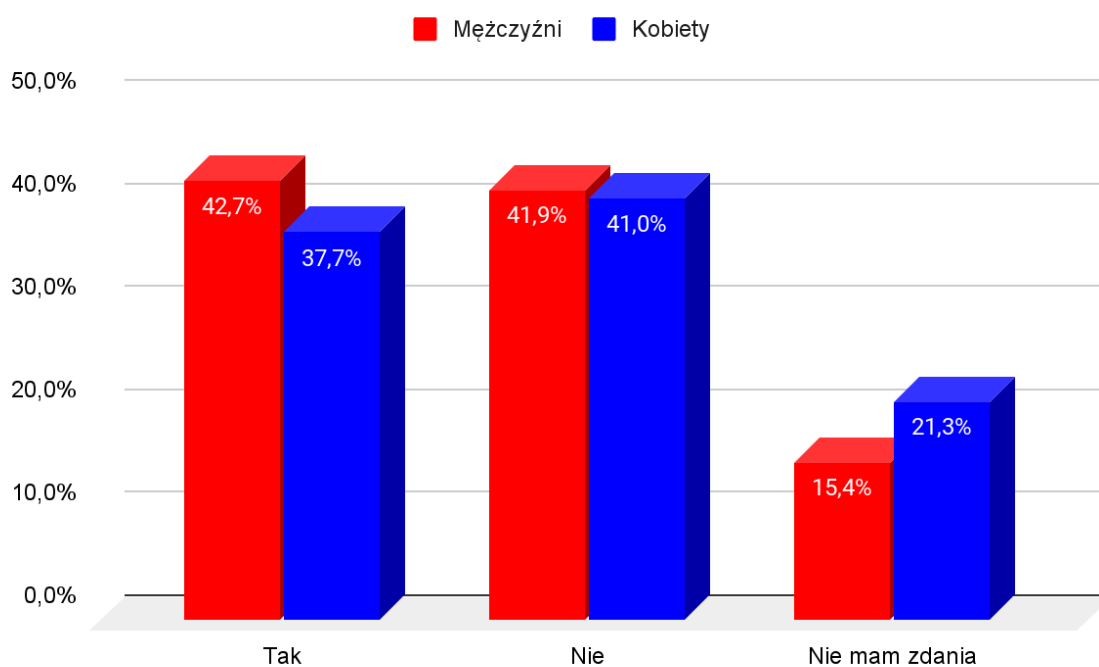
³⁹ Przymusowi imigranci z Unii Europejskiej, imigranci zarobkowi z Turcji oraz uchodźcy z Ukrainy reprezentują różne strony tego samego zagadnienia, dobrze obrazując poglądy Polaków.

⁴⁰ Na pytanie uzasadniające odpowiedziało 108 osób, czyli 60,7% respondentów. Pełna lista odpowiedzi jako załącznik do artykułu.

polsko–ukraińskich oraz rozpatrujących obie perspektywy, zahaczających wręcz o postawę tożależyzmu⁴¹.

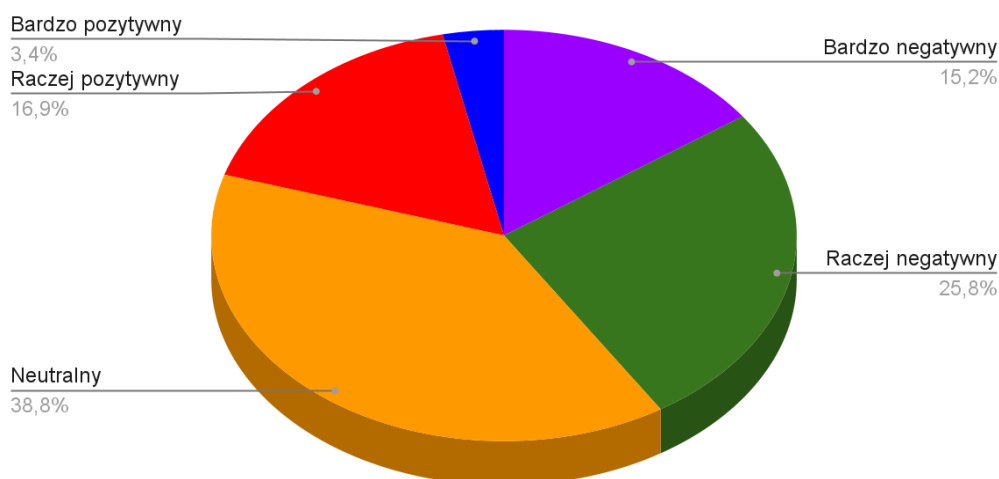
Wykres 12. Odpowiedź na pytanie “Czy ma Pan/Pani problem z uchodźcami z Ukrainy?”. Opracowanie własne.

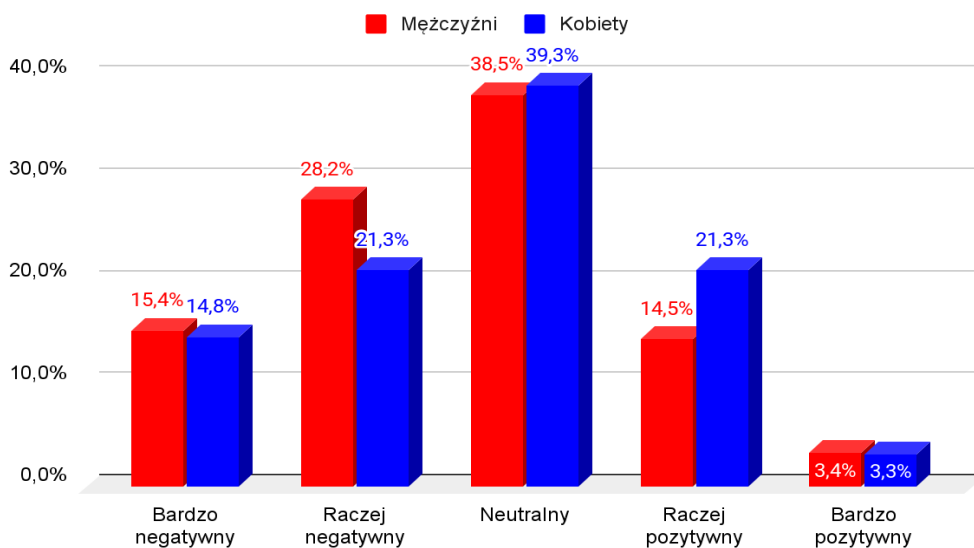
⁴¹ “Postawa światopoglądowa polegająca na poszukiwaniu najlepszych/najbardziej moralnych rozwiązań danej sytuacji/problemu w szerokim kontekście społecznym, historycznym, religijnym oraz moralnym. [...] Głównym postulatem *tożależyzmu* jest unikanie rozwiązywania problemów moralnych z postaw skrajnych bez ich wcześniejszego omówienia i rozpatrzenia wszystkich potencjalnych rozwiązań oraz ich dalekosiężnych konsekwencji. Idea *tożależyzmu* jest silnie związana z kanałem *Wojna Idei* dostępnym na platformie YouTube.”. PWN Słownik Języka Polskiego, *tożależyzm* – <https://sjp.pwn.pl/mlodziezowe-slowo-roku/haslo/tozalezyzm;6949164.html> [dostęp: 16.07.2024 r.].

Wykres 13. Odpowiedź na pytanie “Czy ma Pan/Pani problem z uchodźcami z Ukrainy?” z podziałem na płeć.
Opracowanie własne.

Ostatnim pytaniem było “Jaki jest Pana/Pani stosunek do uchodźców z Ukrainy?”, którego wyniki – podobnie jak przy pytaniu problemowym – okazały się być mocno polaryzujące. Dokładnie tyle samo osób określiło swój stosunek do ukraińskich uchodźców jako negatywny (25,8% “raczej negatywny” oraz 15,2% “bardzo negatywny”), co potwierdziło posiadanie z nimi jakiegoś problemu. Mniej, bo 20,3%, okazało się wypowiedzi pozytywnych – kolejno 16,9% “raczej pozytywnych” oraz 3,4% “bardzo pozytywnych”. Stosunek neutralny zadeklarowało 38,8% respondentów. Jedyna zauważalna różnica w odpowiedziach kobiet i mężczyzn wystąpiła w zmianie proporcji między opcją “raczej pozytywny” oraz “raczej negatywny”; w pozostałych nie wystąpiły znaczące dysproporcje.

Wykres 14. Odpowiedź na pytanie “Jaki jest Pana/Pani stosunek do uchodźców z Ukrainy?”. Opracowanie własne.

Wykres 15. Odpowiedź na pytanie "Jaki jest Pana/Pani stosunek do uchodźców z Ukrainy?" z podziałem na płeć. Opracowanie własne.

8. Podsumowanie

Wbrew powszechnie panującym stereotypom Polska nie jest krajem rasistowskim⁴². Jak udało się wykazać, niechęć badanych wobec migrantów bierze się z obaw, podpartych empirycznymi dowodami z Europy Zachodniej, o bezpieczeństwo w kraju, nie tyczą się zaś osób o innym kolorze skóry per se. Można zauważyć wręcz nadzwyczaj wysoki poziom tolerancji oraz akceptacji do osób o innej karnacji oraz religii, którzy przybywają do naszego kraju z chęcią podjęcia pracy. Powodów takiego stanu rzeczy doszukiwać się można po raz kolejny w doświadczeniu, gdyż Polacy niejednokrotnie w historii, podobnie jak obecnie Turcy, emigrowali w celu polepszenia jakości życia. Oba te przypadki pokazują pewną narodową niechęć do lenistwa oraz szacunek do pracy. Ciekawy zdaje się być w tym wszystkim przykład uchodźców z Ukrainy, przy których bardzo często na odpowiedź wpływają osobiste i bezpośrednie przeżycia ankietowanych, które mogą być skrajnie różne przez mnogość ukraińskich obywateli przebywających w Polsce. Co za tym idzie, mem rzeczywistości może być nadzwyczaj dobrym ukazaniem nastrojów społecznych, gdyż jego koronny przykład, w postaci Sigmy szerzącego antyimigrancką propagandę przy jednoczesnym zachwycaniu się kebabem od miejscowego Turka, okazuje się być zgodny ze stanem faktycznym. Trzeba przy tym

⁴² J. Bojakowski, *Polska drugim najmniej rasistowskim krajem w UE. Nasz sąsiad na drugim końcu rankingu*, <https://www.wprost.pl/swiat/11454133/polska-drugim-najmniej-rasistowskim-krajem-w-ue-nasz-sasiad-na-drugim-koncu-rankingu.html> z dnia 25.10.2023 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

zaznaczyć, że bardzo istotny w przypadku memów jest kontekst ich powstania oraz konieczność pamiętania o ich często prześmiewczym, jak i karykaturalnym charakterze. Tym niemniej w celu badania nastrojów społecznych warto przyglądać się z czego memują internauci, gdyż ich głos w Internecie może z czasem stać się nad wyraz głośny w debacie publicznej. Zauważają to powoli firmy oraz politycy, coraz bardziej starając się przebić z własnymi memami w mediach społecznościowych. Może rodzić to w przyszłości problem, by umieć odróżnić oddolny wytwór jakiejś społeczności, od wykalkulowanego na manipulację tworu odgórnego. Ciekawa pozostaje natomiast różnica w odpowiedziach między kobietami, a mężczyznami, zauważalnie występująca jedynie w przypadku imigrantów relokowanych przez Unię Europejską, nie pojawiająca się jednak przy pytaniach o Turków oraz Ukraińców. Jak zostało wcześniej wspomniane, powodem mogą być różnice pogładowe – nawet w późniejszych pytaniach, jeśli dysproporcje w odpowiedziach się pojawiały, to kobiety okazywały się być bardziej wyrozumiałe i otwarte wobec przybyszów, niż mężczyźni oraz częściej nie posiadały zdania w danej kwestii. Powodem takiego stanu rzeczy może być duża medialność tematu nielegalnej migracji, a co za tym idzie zaznaczanie odpowiedzi zgodnie z preferencjami politycznymi i przyjętymi przez popierane partie stanowiskami oraz bardziej intuicyjne wybieranie odpowiedzi na mniej medialne pytania.

A MEME AS AN IMAGE OF SOCIETY – POLES' ATTITUDE TOWARDS MIGRANTS

Abstract: The article analyzes the situation in Europe in the 21st century, focusing on the migration crisis and the attitude of Poles towards particular groups of migrants. The starting point of the considerations is the meme as a reflection of society. The study, conducted using a survey, shows that Poles' concerns about migrants are mostly driven by concerns about safety, not racism. Poles show high tolerance towards working migrants of different races and religions. The role of memes as a tool for expressing social moods and reflecting real public opinions, especially among the young generation, is emphasized. However, it is important to take into account the context and mocking nature of memes to properly interpret their meaning.

Keywords: meme, migrants, refugees, immigrants, Europe, kebab

Bibliografia:

Literatura przedmiotu i pomocnicza:

1. B. Chmielowski *Nowe Ateny albo Akademia wszelkiej scyencyi pełna, na różne tytuły, iák ná classes podzielona, mądrym dla memoryału, idiotom dla náuki, politykom dla praktyki, melancholikom dla rozrywki erigowana*
2. CBOS Komunikat z badań nr 28/2021 *Poglądy polityczne młodych Polaków a plec i miejsce zamieszkania*
3. D. Chaba, *Status uchodźcy jako prawna forma ochrony międzynarodowej cudzoziemców*, [w:] M. Butrymowicz, P. Kroczek, *Dochody imigrantów i ich transfery zagraniczne*, Kraków 2019, s. 57 – 75.
4. *Konwencja dotycząca statusu uchodźców* sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (t.j. Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515, art. 1A pkt 2).
5. M. Icewicz-Sawicka, „Biała siła, czarna pamięć” – podlaski tygiel kulturowy w konfrontacji z europejskim kryzysem migracyjnym (kryminologiczne konteksty), [w:] B. Pasamonik, U. Markowska-Manista (red.), *Kryzys migracyjny Perspektywa społeczno-kulturowa Tom 1*, Warszawa 2017, s. 183 – 201
6. M. Lesińska, *Migracje*, [w:] A. Florczak, A. Lisowska, *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, Wrocław 2014, 359 – 372
7. M. Janeta, *Polacy w Wielkiej Brytani – emigracja powojenna i poakcesyjna. Różnice, podobieństwa, wzajemne relacje*, s. 5, 17
8. M. Machaj, *Gwiazdne wojny a filozofia polityki*, Wrocław 2019
9. *Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. O cudzoziemcach*, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 769, art. 3 pkt. 2.

Netografia:

1. AD, *Berlin miał być dla nich rajem, teraz chcą uciekać. Uchodźcy nie chcą się integrować z Niemcami* – <https://forsal.pl/artykuly/903176,imigranci-w-niemczechkanclerz-angela-merkelimigranci-w-unii-europejskiej.html> z dnia 5.11.2015 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
2. Kopietz, *Gruppenvergewaltigungen in Berlin auf Rekordhoch: Anstieg begann 2016* – <https://www.berliner-zeitung.de/mensch-metropole/berlin-111-gruppenvergewaltigungen-in-einem-jahr-li.2219314> z dnia 28.05.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

3. Rybińska, *Lepiej późno niż wcale. Szwedzka lewica bije się w piersi*. „Nasza polityka migracyjna zawiodła” – <https://wpolityce.pl/swiat/673214-szwedzka-lewica-bije-sie-w-piers-nasza-polityka-zawiodla> z dnia 4.12.2023 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
4. D. Pipes, *Szukający dokument, który ukształtował Bliski Wschód ma 100 lat* – <https://pl.danielpipes.org/16686/umowa-sykesa-picota>, z dnia 9.05.2016 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
5. Europa.eu, *Fertility statistics* – https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics z lutego 2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
6. Europa.eu, *Wnioski o azyl w UE* – <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/asylum-applications-eu/#0> [dostęp: 16.07.2024 r.].
7. Główny Urząd Statystyczny, *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2020* – <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-czasowej-emigracji-z-polski-w-latach-2004-2020,2,14.html> z dnia 25.10.2021 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
8. Główny Urząd Statystyczny, *Mieszkańcy Ukrainy objęci ochroną czasową* – <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/mieszkanicy-ukrainy-objeci-ochrona-czasowa,19,1.html> z dnia 20.12.2023 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
9. J. Bojakowski, *Polska drugim najmniej rasistowskim krajem w UE. Nasz sąsiad na drugim końcu rankingu*, <https://www.wprost.pl/swiat/11454133/polska-drugim-najmniej-rasistowskim-krajem-w-ue-nasz-sasiad-na-drugim-koncu-rankingu.html> z dnia 25.10.2023 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
10. Jbzd.pl, *Ten to przynajmniej pracuje* – <https://jbdz.com.pl/obr/3632862/ten-to-przynajmniej-pracuje> [dostęp: 16.07.2024 r.].
11. M. Broniatowski, *Pięć lat po słynnym "Damy radę!" Angeli Merkel, które otworzyło granice Niemiec dla uchodźców* – https://wiadomosci.onet.pl/politico/kryzys-migracyjny-5-lat-po-decyzji-angeli-merkel-by-otworzyc-granice-niemiec-dla/7ky410t?srcc=undefined&utm_v=2 z dnia 31.08.2020 [dostęp: 16.07.2024 r.].
12. M. Magraf, *Wzrasta liczba wniosków o azyl w EU. Nowe dane* – <https://www.dw.com/pl/wzrasta-liczba-wnioskow-o-azyl-w-ue-nowe-dane/a-68396814> [dostęp: 16.07.2024 r.].
13. M. Osiał, *Hiszpania na skraju kryzysu: 70 proc. imigrantów żyje na koszt państwa i rośnie przestępczość* – <https://espresso.com.pl/hiszpania-na-skraju-kryzysu-70-proc-imigrantow-zyje-na-koszt-panstwa-i-rosnie-przestepczosc/> z dnia 25.06.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
14. M. Zieliński, *Zjada je codziennie 5 mln Polaków. Co naprawdę jest w kebabach?* – <https://uwaga.tvn.pl/reportaze/co-naprawde-jest-w-polskich-kebabach-raport-uwagi-st7865867> z dnia 13.04.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
15. N. Giwerzew, *Zehn Messerangriffe am Tag in Berlin, Tatverdächtige meist Ausländer: „Kein Zufall“* – <https://www.berliner-zeitung.de/politik-gesellschaft/berlin-zehn-messer-angriffe-am-tag-verdaechtige-oft-auslaender-nur-zufall-li.2220351> z dnia 01.06.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
16. PWN Słownik Języka Polskiego, *mem* – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/mem;3939564.html> [dostęp: 16.07.2024 r.].
17. TVN24, *Sondaż: ponad 80 procent Francuzów uważa, że ich kraj chyli się ku upadkowi* – <https://tvn24.pl/swiat/ponad-80-procent-francuzow-uwaza-ze-ich-kraj-chyli-sie-ku-upadkowi-st7983739> z dnia 29.06.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].

18. Wikipedia Wolna Encyklopedia – <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b7/Peace-conference-memoranda-respecting-syria-arabia-palestine5.jpg> [dostęp 16.07.2024 r.].
19. Wojna Idei, *Boomer vs Doomer* – <https://youtu.be/2wn2dAx6doY?feature=shared>, z dnia 9.10.2021 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].
20. X, Eva Vlaardingerbroek – <https://x.com/EvaVlaar/status/1784264775574188371> z dnia 27.04.2024 r. [dostęp: 16.07.2024 r.].